

Մատթ 23:23

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ — ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ — ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ — ՄԱՆԿԱՎԱՐ-
ԺԱԿԱՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԹԵԽԴ. ԻԹ. ՏԱՐԻ.

ՀԱՄԱՐ ԶՈՐԲՈՐԳ

ԱՊՐԻԼ 1896 Թ.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ—ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱՆՆԵՐԵԼԻ ՄԵՂՔԸ.

Ամէն ասեմ ձեզ, զի ամենայն թողցի
որդւոց մարդկան մեղք եւ հայտնութիւնք՝ որ-
չափ եւ հայտնեցնեն, քայք որ հայտնեցէ զհո-
գին սուրբ, ոչ ունիցի թողութիւն յաւիտեան,
այլ պարտաւան լիցի յաւիտեանիցն մեղաց :
Մարկ. Գ. 28 - 29.

Սոսկայի՛ հակադրութիւն: Ե՛րբ աւետա-
րանը՝ որ եօթնամեկնիկն եօթն ան-
գամ յանցաւոր եղբօրը ներել պատուիրե-
լով՝ Եստուծոյ կողմից եւս ներումն է խոս-
տանում մարդոց բոլոր մեղքերի, բոլոր յան-
ցանքների համար, եթէ մինչեւ իսկ ըստ ե-
րեւութին ամենամեծ յանցանքը գործեն, ինչ-

պէս Մատթէոս աւետարանին է աւերացնում
հայհոյական խօսք ուղղեն Մարդոյ Որդւոյ
դէմ՝ ճանաչում է այսու ամենայնիւ մի յա-
ւիտեանական մեղք, որի համար թողութիւն
չկայ: Մեր ժամանակի մարդիկ ի հարկէ՛ր ո-
րոնք կարծես մեղքի դիտակցութիւնը իս-
պառ կորցրել են, որոնք ամէն չարեաց վե-
րայ իրրեւ բնական պատահարների վերայ են
նայում եւ արամադիր են աչք փակելու թէ
սեփական եւ թէ օտար ամենահրեշտաւոր օրի-
նազանցութեանց առաջ՝ սոսկայի չեն համարի
այդ հակադրութիւնը: Բայց ում մէջ կենդանի
է դեռ բարոյական զգացումը եւ ստիպում է

տեսնել, թէ որքան տգեղ է և մահացու ամենաթեթեւ մեղքն անգամ որքան մեծ և բարերար այն շնորհը, որ ամէն մեղք սրբում է և քան զսար սպիտակ դարձնում՝ նա չէ կարող չտոսկալ այդ անտանկի մտքից, թէ կայ մի մեղք, որի համար քառութեան ոչ մի միջոց չունի նոյն ինքն Մենակալ և Ամենաբարի Տէրը։ Եւ սակայն աւետարանական ճշմարտութիւն է այդ, և եթէ մենք ուշի ուշով քննենք Փրկչի ասածները՝ կհարկադրուինք խոստովանելու, որ այդպէս էլ պէտք է լինէր։

Երբ Փրկիչը խաչի վերայ Խրեն խաչ հանողների համար աղօթում էր. «Հայր, թող զոցա՛յ աւելացրեց նաև՝ զի ոչ զիտեն զինչ գործեն», և երբ Պետրոս առաքեալը յարուցեալ Քրիստոսի մասին քարոզելով՝ յորդորում էր հրեաներին և հնարաւոր էր համարում նոցա համար, ապաշխարել իրենց դժոխային յանցանքը՝ Նորա դէմ և կրկին Նորան ապականել՝ անում էր այդ այն համոզմամբ, թէ «զիտեմ, զի անգիտութեամբ արարէք՝ որպէս և իշխանքն ձեր»։ Եւ յիրաւի մեր յանցանքների ամենամեծ մասը անգիտութիւնից է յառաջ գալիս՝ մարդկային մտքի և հոգւոյ տկարութիւնից, մեր աչքը դիւրութեամբ է խաբուում մեր սիրտը դիւրութեամբ գայթակղութեմ, և մենք յաճախ անընդունակ ենք ուղիղը տեսնելու և զգալու։ Բայց կայ մի բան, որ մենք չտեսնել և չզգալ չենք կարող, բացարձակ բարին՝ ճշմարիտը և սուրբը այնպիսի առանձնայատկութիւն ունին, որ հակառակ իսկ մեր ցանկութեան ազդում են մեր վերայ։ Աստուծոյ ս. Հոգին, որ բացարձակ բարեւոյ, ճշմարտութեան և սրբութեան հոգի է, գործում է ոչ թէ զուրսը՝ մեր աչքի կամ մըտքի առաջ պատկերանալով, որպէս զի կարելի լինէր Նորան չճանաչել, այլ ներգործում է անմիջապէս մեր ներսը, մեր հոգու խորքում, ուստի և եթէ մենք ընդդիմադրենք այդ ներգործութեան, Նորա ազդեցութեանը չենթարկուենք, այն ժամանակ արդարեւ ոչ մի միջոց չկայ մեզ կորուստից ազատելու՝ մեր ներքին տեսութեան բոլոր պատուհանները

փակ են աստուածային լուսոյ առաջ և մեր մեղսամած, խաւար հոգու մէջ ոչ մի ճառագայթ ներս թափանցել չէ կարող։

Այսպիսի մի վիճակի ենթարկուելու վրտանգի ներքոյ էին ահա այն փարիսեցիները, որոնց նկատմամբ Փրկիչն արտասանել է վերեւ յառաջ բերած խօսքերը։ Ամբողջ օրը ժողովուրդը շրջապատել էր Նորան. հիւանդներին՝ Նա բժշկում էր, տառապեալներին՝ մխիթարում՝ այնքան զբաղուած էր այդ սուրբ գործով, ասում է աւետարանիչը, որ ժամանակ անգամ չէր գտնում հաց ուտելու. այնպիսի ոգեւորութեամբ էր գործում և խօսում, որ մօտն եղողները կարծում էին, «թէ մոկեցինալ իցէ»։ Փարիսեցի դպիրներն այդ ամէնը տեսնում են, տեսնում են Նորա առաջ բերած մեծամեծ բարիքները՝ Նորա գործած հրաշքները ուրանալ չեն կարող. բայց այնքան բթացած է նոցա բարոյական զգացումը, այնքան նախապաշարուած նոցա միտքը, որ պատրաստ են աւելի շուտ բացարձակ բարին բացարձակ չար անուանելու՝ քան խոստովանելու, թէ իրենք սխալուած են, թէ ուրիշ են Աստուծոյ ընտրած ծանապարհները և ուրիշ սկզբունքներով է առաջնորդուում Նորա ուղարկած Սեբիան, քան իրենք իբրեւ Խարայիլի օրէնսգէտներ ենթադրում էին. «Կէղզերուզ գոյ ի դմա և իշխանաւն դիւաց հանէ դա զդէս»։ Եւ այդ անօրինակ զրպարտութեան վրայ Փրկիչն ամենեւին չէ վրդովուում։ Նա հանգիստ ձայնով բացատրում է միայն, որ ուրանալ այդ ամենապարզ ճշմարտութիւնը, թէ սատանան սատանայ հանել չի կարող, ինչպէս որ կրակը կրակ չի հանգցնի և դիւախան զօրութեան վերագրել այն, ինչ որ ակնրեւ Աստուծոյ ս. Հոգւոյ ազդեցութեան արդիւնքն է՝ ս. Հոգին հայհոյել, այսինքն աններելի մեղք գործել կնշանակէ։

Պէտք է չմոռանալ, որ այս հայհոյիչները հասարակ տգէտ մարդիկ չէին, այլ ժողովրդի կրթուած և ընտիր դասին էին պատկանում։ Հասարակ մարդոց զգացումներն էլ հասարակ են և նոքա աւելի տրամադիր են բարոյական

աշխարհին պատկանող իրողութիւններն առնելու այնպէս, ինչպէս որ կան՝ իրենց անմիջական տպաւորութեամբ: Բարձրագոյն առաքինութեան զիմաց անյատակ չարութիւն հանդէս է գալիս միայն այն ժամանակ, երբ մի սխալ, ոչ բարոյական հիմանց վերայ հաստատուած կրթութիւն խճողում է մարդոց մտքերն այնպիսի գաղափարներով և շոյում ստոր հակումներն այնպիսի ներշնչումներով, որ նոցա հոգւոյ մէջ ստեղծուում է միառանձին աշխարհ իւր սեփական կանոններով և սկզբունքներով փակ ամէն արտաքին բարոյական ազդեցութեան առաջ: Ահա արդի քաղաքակիրթ աշխարհը, ինչպիսի՜ հրէշային արտայայտութիւն չեն գտնուում յաճախ նորա լուսաւոր գաղափարներն ու կոկուած զգացմունքները: Արիքովի ճանապարհի վերայ ընկած կիսամահ վիրաւորի մօտից նա ոչ միայն անտարբեր է անցնում ինչպէս այն քահանայն և ղեռացին, այլ մինչև անգամ պատրաստ է մի քանի հարուած էլ ինքն իջեցնել, եթէ վիրաւորը զուխ բարձրացնել՝ Օգնութիւն, մեռնում եմ մի կաթիլ ջուր պապականութեան կանչել համարձակուի: Ինչպէս է յանդգնում դա իւր չնչին տեղով ազնիւ անցորդների հանգիստը վրդովել, մեղաւոր է, որ աւազակների ձեռքն ընկաւ թող կրէ իւր մեղքի պատիժը և շքնորհակալ լինի աշխարհից, որ իրաւունք է տալիս մի քանի շունչ ևս աւելի քաշելու ու խաղաղ մեռնելու:

Չարհուրելի՜ չէ՞ մտածելն անգամ, որ մարդիկ այսպիսի մտածմունքների և զգացումների ընդունակ են: ոչինչ այնչափ չէ վիրաւորում մեր մարդկային արժանապատուութիւնը, այնպիսի մեծ և արդար զայրոյթ ազնիւ սրտերի մէջ չէ բորբոքում ինչպէս այսօրինակ հայհոյութիւնը արդարութեան և ճշմարտութեան սկզբունքների դէմ: Մենք չգիտենք, թէ ի՞նչ աստիճան զարգացած պէտք է լինի նա, որ Աստուծոյ ս. Հոգւոյ հայհոյութիւն և անբաւելի մեղք համարուի. բայց գիտենք, որ մի դիւական հակումն դէպի այդ կողմ զրեթէ բոլոր մարդոց մէջ կայ և ամենատգեղ

կերպով երևան է գալիս այն գէպերում, երբ նա արտայայտուում է ոչ թէ օտարների, հեռաւորի նկատմամբ, այլ մօտիկ շրջաններում բնական և բարոյական սերտ կապերով միմեանց հետ կապուած անձանց մէջ: Հրեաները սարսափելի մեղք գործեցին իրենց Փրկչին ի խաչ հանելով, բայց պատմութեան դատաւորը՝ արդարութեան հոգին, նոցանից ոչ ոքի այնպէս խստիւ չէ հալածում ինչպէս այն թշուառականին, որ Արդարութեան Արեգակի կենդանարար անմիջական ազդեցութեան ներքոյ այնքան երկար ժամանակ անզգայ մնաց և ճշմարտութեան առաքեալ կոչուած լինելով՝ անօրէնութեան առաջնորդ և իւր Տիրոջ դաւաճան հանդիսացաւ: Աւ արդարութեան ոգին դեռ չէ մեռած. ինչպէս ամէն քրիստոնեայ ժողովուրդի այնպէս նաև մեր պատմութեան մէջ, Ղեռնդ երեցի բերանով կանչում է՝ Աստուրք աւետարանի ուխտը զրժոյնների, նենգաւոր խորհուրդներով իրենց և ուրիշներին խաբողների ետեւից: «Թէ արդարեւ դու կենդանութեամբ զգուխդ ի վերայ ուսողդ ի Հայս տանիս, ապա ընդ իս Տեառն Աստուծոյ չէ խօսեցեալ»:

Կ. Վ.

Ի Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Խ Ն Դ Ի Դ Ե Կ Ա Տ Մ Ա Մ Բ Մ Ե Բ
Ե Ի Մ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Հ Ա Յ Ր Ե Ի Դ Ո Ւ Ե Ն Յ Ա Ն Վ
Հ Ա Յ Ե Ա Յ Բ Ա :

Այնչափ տարուայ Արարատի Այեմեր համարում (եր. 386) պ. Քարամեան հարկ էր համարել պրոֆ. Նեօլգեկէի մի ծանօթութիւն աւելացնել, հերքելով մեծանուն գիտնականի այն թիւր կարծիքը, թէ Հայոց եկեղեցին միաբնակութիւն է ընդունել, և յարելով թէ «մեր ս. եկեղեցու մասին այս տեսակ մոլորութիւն տարածելուն շատ են նպաստել միարարները (unitor) և դրանց արժանի ժառանգ Մխիթարեանները, որոնք եւրոպացւոց համար հեղինակաւոր անձինք են Հայոց վերաբերեալ խնդիրներում»: Այս նկատողութիւնը առիթ է եղել Մխիթարեան հայ-